

AZ ÉNEK MEGMARAD

A HETEK KÖLTŐNEMZEDÉK

A Hetek költői közösségéről

A *Hetek* költői csoportosulása, amelynek a névadója Kabdebó Lóránt volt, az 1956-os forradalom leverése utáni évtized végén tűnik fel a magyar irodalomban. A magyar nép többsége által nem legitimált, idegen állam fegyveres erejével az országra ültetett hatalom „deres korszakának” a vége már ez, a kivégzések, bebörtönzések hullámai után a néppel való részleges kiegyezésekre, a test helyett a lélek gúzsba kötésére törekszik ekkor a politika. A történelmértelmezés egyik oldaláról konszolidációnak is értékelhető folyamatban a nyílt terrort a rendszer ellen tiltakozó szellem manipulálásának, sarokba szorításának eszközei veszik át, s ebben a közegben a „barakk” népe viszonylag szabadabban mozoghat. Egy másik értelmezési oldalról viszont népellenes, az európai polgári fejlődés mozgásirányával szemben álló erők konzerválása történik meg így. Annak a kísérletével együtt, hogy a hatalom az „aki nincs ellenünk, az velünk van” jelszavával egy egész népet állítson oda cinkosnak saját további kifosztásához s egy világtörténelmi csapássorozat végkifejletéhez. Ebben a történelmi helyzetben mind nyomatékosabban bontakozott ki (pontosabban: folytatódott a maga történelmi hagyományain) a magyar költészetnek (és természetesen a prózának is) az a vonulata, amelyben a belülről bírálás szempontjai egyre inkább a politikai rendszer türelmi határának periferiájáig jutottak el –, majd határozottan kívül is kerültek rajta. Az ebben a felfogásban született művek közéleti, politikai tartalma már nem a rendszer javíttatására, reformálgatására irányult, hanem az európai civilizációval szembenálló és a nemzetellenes vonásainak leleplezésére: vagyis a teljes hatalmi konstrukció bírálatára. Ez a költői irányzat távolabbról Petőfi – Ady – József Attila, közelebbről Illyés, Nagy László és Pilinszky János költészetében találhatta meg első sorban a maga poétikai és gondolati fogódzóit.

A kor elleni művészi tiltakozások áramai felől közelíthető meg pontosabban, részben társadalomtörténeti, részben poétikai oldalról is a *Hetek* költői csoportjának: – Ágh Istvánnak, Bella Istvánnak, Buda Ferencnek, Kalász Lászlónak, Ratkó Józsefnek, Raffai Saroltának és Serfőző Simonnak – a líránk ezredvégi mozgásaiban betöltött, s csoportos karakterüket leginkább kifejező státusa is. A *Hetek* egyik legfontosabb irodalomtörténeti cselekedete ebből a látómezőből az volt, hogy a hatvanas évek közepétől, mintegy hidat képezve Nagy Lászlóék és Nagy Gáspárék nemzedéke között, gondolati és esztétikai módszereikkel erős szemléleti és poétikai inspirációkat gyakoroltak e társadalomkritikai vonulat megerősítésére és kiszélesítésére, főképp a közvetlenül őket követő, lázadó hangú alkotói csoportok (így különösen az *Elérhetetlen föld* című antológiában jelentkező Kilencek) költészetére. S azokat az impulzusokat, amelyekre a protestáló, az európai felzárkózást és a nemzeti megújulást egyaránt akaró fiatal költészet mint szellemi háttérre támaszkodhatott, a hatvanas évek első felétől a rendszerváltozásig folyamatosan bocsátották ki verseikből. Szorosan a magyar valóság negatív tapasztalataihoz tapadó lírájukkal fokozatosan kimozdították

a kritikai szemlélet optikáját a nyíltan vagy burkoltan pártos, s az "óvatos" költők műveiben rögzített, változéképtelen és a pártállam társadalmi-politikai autentikusságát sohasem érintő szemléleti holtpontról. Egyre inkább a rendszer írásai határára közelébe taszították, majd át is juttatták azon. A sarkukban járó költői csoportoknak nemcsak sorsértelmező, a társadalmi helyzet alapvető ellentmondásait és letakart problémáit feltáró analízisükkel adtak költői modellt, hanem poétikai kísérleteikkel is. Ezek mind a hét lírikusnál a szociális, társadalmi és történelmi tényezőknek egy új esztétikai igényekhez szabott költői nyelvbe integrálását célozták. A diktatúra kellős közepén nyitottak új esélyt a rendszer leváltásának irányában álló törekvéseknek. S közéletiségük mellett költészetük tartalmi irányai nagy ívűen bontakoztak ki az emberi életnek a politikán, társadalmon, szociális terepeken kívül eső gazdag tartományaiban is.

*****

A Hetek közös indulása 1967-re tehető, a miskolci Napjaink és a budapesti Új Írás folyóiratok körül fellépő fiatal szerzők ekkortájt csoportosultak lazább alkotói közösségbe. Ahogyan Zimonyi Zoltán írja, az Új Írás és a Napjaink 1967-es költészet napi rovatai szinte rakétaként „lőtték fel” együttesen őket, s tették nevüket és csoportjukat közismertté. Arra az évre már valamennyien rendelkeztek önálló kötetekkel. Elsőként a Buda Ferencé jelent meg 1963-ban, Ágh Istváné, Bella Istváné, Raffai Saroltáé és Serfőző Simoné 1965-ben, Ratkó Józsefé 1966-ban, Kalász László 1967-ben jutott könyvhöz. A Hetek költői közösségébe szerveződésük ugyanakkor nem belülről fakadó, közös és dokumentált programban megnyilatkozó csoportalkotási szándékukból fakadt. A kritika és a kortárs alkotásokra is figyelő irodalomtörténet: Farkas László (Új Írás), illetve Kabdebó Lóránt (Napjaink) figyeltek föl e költők nemzedékükön belül is közös poétikai-világképi kohéziós rendszerbe illeszkedő vonásaira. Ez a felismerés nem csupán a lírikusi alkatukban és az életszemléletükben föllelhető analóg jegyekre vonatkozott, hanem tehetségük színvonalára is. Szintén Zimonyi Zoltán kiemelésében: „A Hetek csoportosítás azt fejezte ki, hogy az Új Írás és a Napjaink őket tartotta az induló fiatal költők közül a legígéretesebbeknek”. A csoportot alkotó költők sokáig csak a verseiken keresztül ismerték egymást, az ország különböző pontjain éltek, „alig találkoztak, nem leveleztek” (Ágh István), s első személyes találkozásukat is külső irodalomértelmezői és szervezési szándék, a Napjaink szerkesztősége szervezte meg 1967 őszén.

Az őket egybefogó kohéziós kötegnak a legfontosabb közös fonalait a kor társadalmára történő határozott elemző figyelem, az érzékelt tények és összefüggések kendőzetlen megnevezése és az ezeket a célokat bátorítani képes költői örökség föl vállalása adták. A szociális érzékenység, a kor emberi problémáinak s a bennük tapasztalt drámáknak a nyílt kimondása, a magyarság történelmi múltjával való szembenézés, az ország jövőjének esélyei, a kor morális helyzete, az uralkodó hatalom és a nemzeti lét viszonyának analízise alakították tovább e szellemi kötelékek finomszerkezetét. Ezek jelölték ki számukra

a múltból lírikusi tájékozódásuk meghatározó irányfényeiként Ady, József Attila, Illyés és Nagy László példáit is.

A Hetek költői csoportja éppen azon a történelmi sűrűsödési ponton lépett fel erős társadalomkritikai húrokat megszólaltató költői közösségként, amikor rövidesen megindult, majd megtorpant az új gazdaságirányítás s a szocialista tábor országai Magyarország aktív részvételével, fegyveresen fojtották el a cseh és szlovák népnek a társadalom fundamentális átalakításra törekvő mozgalmát, a Prágai Tavaszt (1968). A hatalmi viszonyok politikai és kulturális kereteit feszítő erőktől ebben a történelmi szituációban a diktatúra minden lehetséges eszközzel igyekezett eltántorítani az irodalmat. A „langyos költészet” támogatása mellett ezt a célt szolgálta a társadalom problémáitól elzárkózó lírai vonulat váratlan és gyors „megértése” is. Ehhez a módszerhez ürügyet szolgáltatott a hatalomnak a kultúra hagyományos szerkezetének átalakulása is. A társadalomtudományok mélyülésével és differenciálódásával a humán műveltség központjából kimozdulni látszó, hagyományosan a „nemzeti és szociális tudat” gondjait is felkaroló irodalomról a fejlődés (Pomogáts Béla összegzésében) valóban „leválasztotta azoknak a feladatoknak egy tekintélyes részét, amelyekkel a magyar kultúra hagyományai szerint korábban foglalkozott”. A kulturális és politikai vezetés azonban – a kommunista és általában a diktatórikus tudatmanipulációk egyetemes természetébe illeszkedve – úgy aknázták ki ezeket a folyamatokat, hogy azok segítségével a politikai uralom ellenében ható irodalmi akcentusokat is megkísérelje elnémítani vagy izolálni.

A Hetek közösségét már első lépéseiktől ebből az alapállásból érték a legerősebb támadások. Az őket bírálók legfőbb saroktétele (Zimonyi Zoltán kiemelésében) az volt, hogy „a Hetek életrajzisége, szociografizálása alól kihúzta a talajt a tudományos valóságfeltárás, a szociológia”. Erre az alapzatra illeszkedett az a poétikai vád, amely esztétikai látóköriük, normáik illettekességét vonta kétségbe, a nyugati korszerűség mintáit kérve számon rajtuk. A „korszerűség”-nek azokat a paradigma-vonásait – a szónak abban az értelmében, ahogyan azt a történelem menetében feltárható ok-okozatiságot, az egészszelvi világképet s a történelemben avatkozó ember lehetőségeit a kortárs nyugati filozófia és az ennek hatáskörében kibontakozó újabb irodalomelmélet felfogta –, magyarországi körülmények között valóban nehéz is lett volna követniük. A nyugati kultúrából az új emberi szellem s benne az irodalom és tudománya alapköveként előgörgetett filozófiai-esztétikai elmélet ugyanis sarkalatos szembenállásokat tartalmazott eredendő társadalmi érzékenységükkel, a kor deformált közösségi világát analizáló írói szándékaikkal s vonzódásaik szociológiai, történelmi és nemzeti karakterével. Nem ők, hanem a világtörténelem és a kultúra alakulása tehetett arról, hogy „más ég, más föld” vette őket körül, mint a szabad világ nyugati gondolkodóit. Ezen a történelmi és kulturális bázison a Hetek költői igen komoly erőfeszítéseket tettek a társadalmi látómezők pozícióit is magába szervesítő polifon, új versbeszéd megformálására, az ebbe az irányba néző költői eszköztár megújítására. Egyik értékes poétikai eredményük költészetünk „bartóki” útjának továbbgondolása

volt – Weöres Sándor, Kormos István, Juhász Ferenc és Nagy László ilyen természetű szintézise után. Kalász László Kalevala-integrálása, „bartóki dalai”, Ratkó József népballada-átízzításai, keservesekre, siratókra, archaikus rítusokra hangolódása, Bella István sámánéneket és primitív praxist feltámasztó kísérletei, Ágh István szokásvilág-elemeket a mélyből kiragadó áttünetései, Buda Ferenc archaizálása folyamatosan és új lehetőségeket keresve jártak a népi, a primitív és az archaikus kultúrát integráló s a világlíra egyik aktuális ágába is beletorkolló költészet ösvényein. S mert mind égetőbben hiányzott költészetünkben az a nyers életre hajló kutató, fiatal látószög, amelyen át a szélesebb magyar társadalom (s benne a periféria, a vidék) keserű tapasztalatai rádöbbenő nyíltsággal s földközélebről tárulkozhattak fel, ezt a riasztó hiányt felismerve – egymásról jórészt még alig tudva – kezdték a Hetek alkotói lírájukkal kitölteni a mind félelemesebben tágogó vákuumot. Poétikájukat tehát az aktuális történelmi és kulturális helyzet hívta elő, s ők külön-külön is magas szinten tettek eleget ennek a kihívásnak.

*****

Az Ady, József Attila, Illyés, Nagy László örökségének fő vonulatában megjelölhető közös hatásrendszerre Ágh Istvánnál fokozatosan egy erősebben elvonatkozott, tárgyias-intellektuális versbeszéd épült. Lírája a jelenkori magyar költészetnek is egyik fontos bizonyítékként tanúsítja, hogy a társadalomra irányuló elemző gondolat, a szociális, a történelmi és a közösségi érzékenység a legkorszerűbb költői áramokba illeszkedő módon is képes megszólalni. Ágh viszonylag objektív költészete az alanyiságot egyszerre megőrizve és háttérben hagyva, a legszemélyesebb élménykörök mellett is úgy tud kollektív emberi tartalmakat: társadalmi és történelmi ítéleteket versekbe építeni, hogy világa egyszersmind egészelve koherens, morális alaptartalmú és történelmi vonatkozásaiban is közlésképes marad. Sokszor csak jelzesszerű kódjaiban is egy mélyből ered emberi tapasztalat nyilatkozik meg.

A tárgyias költészetből sokat merít – a néha Babitsra, néha a népköltészetre pillantó – Raffai Sarolta is. Versvilágában a női érzékenység egyszerre tömörül a tárgyak és a tárgyak kisugárzásaival egybeszótt életvilágú emberi tragikum köré. Ez az eredendő szemléleti kettőssége hol az objektum, hol a bensőség irányában mozdul el. Bella István a történetiség, a mítosz és a játékban rejlő, de filozófiai terrekbe is átömlő költői nyelv vidékei felé tágította ki világát. A történelem számára egyszerre a visszavonhatatlan múlt, s egyszerre a reális és mágiikus pályákon a jelenbe is visszafutni képes eleven idő. Verseinek egy része e két szféra plasztikus átjárhatóságát igazoló bizonyosság: Vörösmarty versegető némaságában éppen úgy benne látja a Halotti beszéd koráig visszahullámzó történelmet, mint a „küldetéses” költői sorsot átvilágító mai példázatot. A tragikus magyar történelmi hagyományok is mindig a reális, az aktuális fájdalmak falaira vetülnek verseiben. Buda Ferenc az archaikus és a primitív költészet képeinek, ritmikájának tapasztalatait tág kompozíciós térben – mint átvilágító, értékelő normatívát

is – igazítja hozzá a századvégi ember sorsérzékeléséhez. Műveinek egy csoportja a jelen emberére omló történelmi és információs zuhatagot s a létezés alapértékeihez ragaszkodó emberi reflexeket már szerkezetével is imitálja. Mások képekbe rejtett indulatai, történelmi analízise, megfegyvelmezt élettéljessége, eszményei és a valóság állandó oppozíciója s a folytonosan erős áramkörökben tartott versbeli feszültség hordoznak szuverén erőt és komplex örökséget.

Költészetünk „bartóki” örökségét Buda Ferenc mellett a Hetek közösségéből elsősorban Kalász László és Ratkó József viszik és alakítják tovább. A poétikai úton elvégzett, tudatosító élű szociális híradás kontrasztos tónusú „lírai szociofotói”, (politikai, társadalmi vagy személyes tartalmú) költői „pillanatképei” Kalász László életművében egy új műfajvariáns prototípusaiként jelennek meg. A költő ezeket részben folklórszöveg-forrásokon, részben a „bartóki dal” József Attila-i és Nagy László-i hagyományából fejlesztette ki. A sűrítő-ellentéző, gyakran „sziluettyszerűen” (Iszlai Zoltán) tömör, éles vonalvezetésű alkotások mögött ugyanakkor a Bódva-völgy teljes folklórtapasztalata ott hömpölyög: s a Kalász-dal ennek a mélyebb áradatnak a hullámain csillan. A szintén belsővé emelt Kalevala-hagyaték vejnemőjneni erőtere ezeket a változatos és tünékeny, a falevél-erezetekhez hasonlóan áttetsző, miniatűr versszerkezeteket olykor a „bartóki” szerkesztésű monológ vagy a hosszúvers felé tágítja ki. Ezen a leghangsúlyosabb értékpontjain Kalász lírája a primitív költészet erőire más forrásokból támaszkodó Weöres Sándor, illetve a későbbi törekvések közül Rákos Sándor és Oravec Imre kísérleteivel ér össze. Ratkó József – Buda Ferenchez hasonlóan – szintén a folklór szinte valamennyi rétegében talál aktuális érvényű stilisztikai vagy létszemléleti tanulságokat a maga sorsanalizáló költészete számára. Lírája „bartóki” jellegű folklórösztöngöttségét, amely a dalok, mondák, mesék mellett regösének-elemeket, keserveseket, siratókat, varázsénekeket, ráolvasásokat, gyermekjáték-szövegeket is szervesen épít be a művekbe, az egész életműkaraktert jellemezve is a „balladás” jelzővel szokták illetni. A fogalom azt a műfaji koncentrációs pontot ragadja meg, amely a drámaiság magasabb szemléleti egységébe szervezi a verseibe épülő folklórvonásokat és a folklórterepéken kívülről érkező poétikai elveket, inspirációkat is. Keserű gyermekkori motivációk után a három nagy példakép: József Attila, Illyés Gyula és Nagy László sugárzásában s a nemzeti krízisből lobban fel Ratkó poétai szellemiségének ez a valóságélemző és dramatizáló alkata. Ez a sajátossága közelíti a kései Ratkó műveit a jelene emberi drámáit „versekbe vadászó” Nagy László törekvéseihez is. Ami e balladai hangütésen át Ratkó költészetének közösségi rétegét leginkább izzásban tartja, az – az elsősorban nemzete sorsában kitapintható – történelem értelmének kutatása s áttemelése szűkebb korszakának falai közé. A kor aktuális feszültségeit faggató gondolatai ezért gyakran a történelem vagy a múlt-és a létértelmezés gondolatköreit egybekapcsoló halálmotívum dimenzióiba lendülnek át.

Amíg Ratkó, Kalász és Buda a népi tudat költői tapasztalatait egy sokféle szálból egybeszótt műköltészeti komplexumhoz igyekeznek integrálni, Serfőző Simon az ellenkező irányba indul el. Ő még az archaikus tudat korai nyomait

megőrzött népköltészeti szövegeknél is elemibb, eredendőbb folklorisztikai, tudati nyomvonalakat keres. Költői látása és nyelve Sinka vagy Erdélyi „barbár költészettanához” (Pomogáts Béla) áll közel, de ezek közös alapelemeit Serfőző nem a műköltészet irányába, vagyis „fölfelé”, hanem „lefelé” stilizálja. S a ritmika, a képalakítás, a szimbolizálás elemi rácsait is szétbontva e költői vonal lehetőségeit fordított irányban, történetileg még inkább az emberi előidőkbe lépve szélesíti ki. A „vers”, sőt a beszéd poétikailag rekonstruált kezdőpillanatainak fázisába vonul vissza, s a természeti népek primer, még jóval a mítosz előtti történeteivel hasonlóan szinte a tárgyi világot beszélgeti. Ez a pre-poétikai vonásokkal átítatott kettősség: részint az animisztikus mozzanatokkal teli „ráébredő” antropomorfizáció, részint a vele szervesen együtt élő „archaikus tárgyiasság” a modern nagyváros és a történelem dimenzióit s a belső személyiségtereket is képes átvilágítani, s a Serfőzőtől bejárt terepeken a költőiség elsődleges kamerájaként működve – mintegy – az emberi világot a maga sérüléseiben hordozó környezet „emberi” hangjainak fölerősítő rezonátoraként teremt poézist.

A kortárs irodalomkritika a Hetek által teremtett poétikai értékeket már a korábbi évtizedekben is sokrétűen mutatta meg. Ágh István „látomásos képtechnikán” alapuló költészetét Tarján Tamás egy szigorú értékskálán is „a versgondolkodásban, grammatikai, tematikai újításban oly eredeti Tandori Dezsőé” és „a nagy 20. századi létösszegzéseket fölényes mesterségbeli tudással alkotó Orbán Ottóé” mellé helyezte. Kabdebó Lóránt Bella István költészetéből a „drámai szintézist” és a nyelvi teremtő erőt mint az alkotót nemzedéktársai köréből magasan kiemelő jegyeket jelölte meg. Pomogáts Béla a „nemzet és a történelem tapasztalatait kifejező”, örökké kísérletező költőt méltatta benne. Buda Ferenc drámai hangú, a Ratkóéhoz hasonlóan „siratók, balladák emlékeivel” átszőtt történelmi élményeiben és társadalomanalízisében Pécsi Györgyi egy „műköltészet-történet előtti hagyomány” „archaikus klasszicizmusát” pillantotta meg. Kalász költészetében az esszéíró Ágh István az irodalomtörténet, sőt a kortársi kritika felfedezései előtt vette észre – líraelméletünket is tudatosító jelentőséggel – a „T. S. Eliot-i zsongó bűbájt” s „a gyönyörű, dallá sűrített természetiséget”. Cs. Varga István pedig a népdalból fellobbantott dalforma tűzijátékának kísérleteit tudatosította. Ennek költői variánsai révén „a táj- és hangulatlíra, a helyzetdal, a szerelmi dal, az önerősítő ének példái sorjáznak kötetekben”. Azt is Cs. Varga mutatta meg, hogy ez a líra ugyanakkor a dalnál jóval súlyosabb igényű tartalmakat tömörít, „sokkal mélyebb, mitologikusan értelmezhető.” Raffai lírájában szintén „a népi hagyományok korszerű áthangolását” (Pomogáts Béla) emeli ki az értékelés, valamint a műveibe épülő „szókimondás” (Tarján Tamás) társadalmi éleit. Ratkó költészete – Görömbei András összegzésében – egy különös erejű, „egyéni metszésű balladai mélyvilág” felszínre emelésével gazdagította irodalmunkat. Serfőző Simon lírájának „igazi leleményét” Márkus Béla egy szociológiai vagy társadalmi „helyzet életképi tárgyiasításában” jelöli meg, amiben az elnéptelenedő vidék antropomorfizált poetizálása emelkedik központi erejűvé.

A Hetek költőinek többsége ugyanakkor ki-kilépett a líra terepeiről, és más műnemekben is próbára tette tehetségét. Raffai, Ratkó, Serfőző a dráma, Raffai a regény, novella, Ágh és Serfőző a széppróza, a riportok, naplók, Ágh István az irodalmi esszé felé tágitotta ki életművét, Bella, Buda, Ratkó és Ágh pedig műfordítások sorával gazdagította irodalmunkat. Az itt csupán vázolt esztétikai vonások mindegyik költőnél a magyar társadalmi valóság eltagadott, eltakart terepeiről való következetes, szembesítő elvű költői híradásokra sugároztak rá. A közéleti inspirációknál jóval összetettebb témavilágú költőiségük csupán egyik rétegeként megjelenő, „szociopoétikai” természetű ország-analízisüket és tényfeltárást Zimonyi Zoltán egyenesen a hatvanas-hetvenes évekből felhangzó „történelmi vészjelzéseknek” nevezte, amelyek máig hatóan borzolják „mindannyiunk szociális és nemzeti lelkiismeretét.

*****

A Hetek hiteles, közös ország-térképezését nagymértékben segítette elő, hogy az állam különböző régióiban (s településtípusain) élve széles spektrumból adhattak pontos látóképet a korról. Ágh és Bella a fővárosból, Serfőző Miskolcra (ma: Egerből), Raffai és Ratkó peremvidéki kisvárosokból (Kalocsáról, illetve Nagykállóból), Kalász László borsodi aprófaluból, Buda Ferenc pedig Debrecenből s az alföldi tanyavilágból küldte tudatosító poétikai üzeneteit. Valamennyi alkotó gyerekkorától kötődött a falu világához is. A magyar társadalom különböző rétegeinek, generációinak sorsát ezért egyszerre több irányból s különféle kiszögellési pontokról szemlélhették. Népiségük eredendő és természetes volt, abban a Nagy László-i gondolatnak a néppel elemi sorsközösségről valló tisztasága nyilatkozott meg: „Én sohasem kerestem kapcsolatot a néppel, ez a kapcsolat születésemmel megteremtődött.” Társadalmi tematikájuk összetett színeképét a magyarság történelmi sorsának alakulása mellett a szegénységnek, a magyar vidék elhagyatottságának, a paraszti sors kilátástalanságának, a magyarság fogyásának, a nagyváros és vidék gyarmatszerű állapotainak, az öregek kiverttségének, magányának, az emberi világból kivesző szeretet és részvét helyén támadt űrnek, a pártarisztokrácia tehetetlenségének a főbb tartalmi alakították ki. A politikai, a morális, az érzelmi és a történettudati szférákban is gúzsba kötött magyar élet széles összkepe mutatkozott meg így verseikben. S ez egészen más világot tárt fel, mint amiről a 60-as, 70-es évek hivatalos jelentései szóltak. A Hetek munkáiból egy elgyötört világ sötét kontúrjai bontakoztak ki, ami a nyolcvanas évekre bekövetkező társadalmi csőd alapvonásait hordozta már magában. Az ötvenes évekből átmentett, kifényesített világkép naiv bizalma helyén verseikben egy szenvedő ország és tönkretett nép arca kezdett mind keserűbb vonalakkal megrajzolódni.

Ilia Mihály Ratkóról írt gondolatai ezért a Hetek teljes alkotói körére ér-

vényesek: verseik társadalmi küldetését teljesítették, „egy elfelejtett vagy elhallgatott Magyarország hangja szólt bennük.” Morális és nemzeti tartalmú közösségi költészetük légüres terekbe taszítva is képes volt érvényes erő-feszítésekre az ország önértelmezéséért, jövőtudatáért.

Jelképes talán, hogy a küzdelmüknek az utolsó, már győzelmes szakaszában kezdtek a *Hetek* is foglalkozni. Első halottuk Ratkó József volt, aki a rendszerváltozás évében, 1989-ben vett búcsút szűkebb és tágasabb hazájától. Ratkót rövidesen (szintén 1989-ben) Raffai Sarolta követte, majd tíz év múlva Perkupán, a szülőfalujában eltemették Kalász Lászlót is. Bella István 2006-ban hunyt el. Barátságuk, kötődéseik, majd gyászuk óráiról érzékeny tükröt ad költészetük.

A *Hetek* megmaradt közösségét megváltozott társadalmi környezet: a szabad Magyarország veszi már körül. Költői reflexeikben (ahogyan a külső világban is), ugyanakkor tovább él a megelőző negyvenéves sorstapasztalat hagyatéka is, együtt az új környezet disszonanciáival. Erre a világra Kalásznak még volt érvényes szava, Ratkónak és Raffainak már nem lehetett. A *Hetek* költészetének egyik legfontosabb értéke ma, a megváltozott történelmi keretek között is magatartásuk változatlanságában van. A rendszerváltozás óta eltelt évtizedek történelmi útját továbbra is érzékenyen analizálva, tényfeltáró történetiséggel és a nemzeti lét iránti felelősséggel telített költői elveken fogalmazzák meg. Az optimálishoz képest elsodródott esélyek, a szabadság háttérében elszabadított ösztönök, a szabadságba átlépett erők ütközései, vajúdása, az új Magyarország társadalmi ambivalenciái dokumentatív erővel s egy sokat próbált emberi tapasztalat mértékein át nyilatkoznak meg verseikben. Hitelesen írják meg önmaguknak hol a régihez hasonlító, hol újabb perspektívákra nyíló, hol pedig új ketrecek, csapdák vagy kőfalak mögé szorított írói állapotát is.

Korai halottaikkal együtt a *Hetek* költői azt a hagyományt példázzák tovább, ami Balassitól Petőfin át Illyésig, József Attiláig, Nagy Lászlóig, majd Baka Istvánig, Utassy Józsefig, Nagy Gáspárig – a magyar költészet jelentős vonulatát képezve – a lét iránti bizalommal együtt tartotta s tartja fenn a sorsra, történelemre küzdelemmel válaszoló emberi modell érvényét.

S benne azt a nehezen leomló hitet, amely a századok omlásain át is táplálta líránknak ezt a vonalát, s amely közös példájuk, Nagy László szavaival újra és újra üzeni, hogy a vers valóban Pelikán: „valakihez pirosa áttör időn s ködön.” S ez az üzenet a jelen olvasóihoz – a *Hetek* sajátos poétikai, gondolati és morális tartalmú költészetéből – át akar törni ma is.

Jánosi Zoltán

Ágh István (Iszkáz, 1938.03.24. -)

A Nemzet Művésze, Kossuth- és József Attila-díjas
magyar költő, író, műfordító

Bella István (Székesfehérvár, 1940.08.07. - Budapest, 2006.04.20.)

Kossuth- és József Attila-díjas
magyar költő, műfordító

Buda Ferenc (Debrecen, 1936.11.03. -)

A Nemzet Művésze, Kossuth- és József Attila-díjas
magyar költő, műfordító

Kalász László (Perkupa, 1933.02.03. - Szalonna, 1999.01.25.)

A Magyar Köztársasági Érdemkeresztje kitüntetettje,
Radnóti- és József Attila-díjas magyar költő

Raffai Sarolta (Kecel, 1930.05.23. - Kalocsa, 1989.09.20.)

József Attila-díjas magyar író, költő

Ratkó József (Pestszenterzsébet, 1936.08.09. - Debrecen, 1989.09.13.)

József Attila-díjas magyar költő

Serfőző Simon (Zagyvarékas, 1942.10.24. -)

Kossuth- és József Attila-díjas magyar költő, író

„A *Hetek* költészetének egyik legfontosabb értéke ma a megváltozott történelmi keretek között is magatartásuk változatlanságában van. A rendszerváltozás óta eltelt évtizedek történelmi útját továbbra is érzékenyen analizálva, tényfeltáró történetiséggel és a nemzeti lét iránti felelősséggel telített költői elveken fogalmazzák meg.”

A *Hetek* Nemzedéke szakmai program megvalósítását 2017. évben a Magyar Művészeti Akadémia támogatta.

Fk: Jónás Zoltán